

УДК 82-6:929(477.83)“1902/1904”

МАЛОВІДОМІ ЛИСТИ СТЕПАНА ФЕДАКА ДО ІВАНА ФРАНКА (1902–1904 РР.)

Савчук Б.Р.

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті аналізується нечисельна кореспонденція Степана Федака до Івана Франка, яка була складена впродовж 1902–1904 рр., й основні проблеми, що стали предметом листування. У результаті змістового аналізу листів визначено, що адвокатська канцелярія С. Федака займалася юридичною реєстрацією будинку І. Франка. Також адвокат допоміг письменнику в отриманні іпотечного кредиту для завершення будівництва власного дому. Листи частково відображають характер діяльності канцелярії С. Федака, розкривають напрямки її роботи, сферу послуг, цінову політику та персональний склад.

Ключові слова: Степан Федак, Іван Франко, листування, Наукове Товариство ім. Шевченка, Львів.

Постановка проблеми. Постать І. Франка в громадсько-політичному житті України кінця XIX – початку XX ст. є однією з провідних. Франкова діяльність і творчість відноситься до переліку чи не найбільш досліджених в українській історіографії. За приблизними підрахунками, зібрання творів І. Франка сягає ста томів [2, с. 428], частина з яких неопублікована досі. Серед значної кількості документів і матеріалів до нас дійшли такі, що стосуються не тільки письменника, але і його сучасників – діячів українського руху, писемна спадщина про яких набагато скромніша.

До такого кола осіб можна віднести С. Федака – крайового адвоката, директора товариства «Дністер», що мешкав у Львові. Матеріали фонду І. Франка у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка в Києві (ф. 3), містять листи цього діяча, адресовані безпосередньо І. Франку, і проливають світло на окремі епізоди діяльності адвокатської канцелярії С. Федака.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники відзначають, що з епістолярної спадщини І. Франка, яка налічувала близько 6 тис. листів, вдалося зберегти близько 900 листів та кілька десятків публікацій [11, с. 184]. Центрами збирання кореспонденції І. Франка були Львів, а пізніше Київ, насамперед Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка. У даний час у відділі рукописів цієї установи (ф. 3) збереглася майже вся епістолярна спадщина [12]. Значна кількість листування І. Франка була опублікована в томах 48–50 із п'ятидесяти томного зібрання його творів. У 2005 р. з метою активізації вивчення доби І. Франка на підставі його кореспонденції, розпочав роботу проект «Urbi et orbi: Спадщина Івана Франка – сучасній Україні» (керівник Ярослав Грицак), виконавці якого розмістили у вільному доступі частину матеріалів з фонду І. Франка, що зберігаються у відділі рукописів Інституту літератури ім. Шевченка [14].

Що стосується наукового дослідження листів І. Франка, то цій проблеми присвячено праці Романа Горака, Якіма Горака, Людмили Зарицької, Романа Дзюбана, Івони Котяш [11], Оксани Василіук та ін. Авторами досліджень, присвячених життю і діяльності С. Федака, є історики Зоя Баран [1], Олександра Стасюк, краєзнавець Мирослав Нагірний.

Виявлення раніше не виявлених частин проблеми. Що стосується листів С. Федака до І. Франка, то до наукового обігу їх було введено Іваном та Якимом Гораками в «Науковому віснику музею ім. І. Франка» № 9 за 2009 р. [5], але до сьогодні вони маловідомі широкому науковому загалу. Нещодавно нам вдалося віднайти одну з частин уже опублікованого листа, яка доповнює і пояснює зміст кореспонденції між двома діячами. Знайдений фрагмент публікуємо у кінці статті.

Головна мета запропонованої розвідки є спроба аналізу змісту листів С. Федака до І. Франка й розкриття проблем про які в них йшлося.

Виклад основного матеріалу. Співпраця С. Федака з видатним українським письменником і громадським діячем брала свій початок з спільної роботи в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка. Так, І. Франко, С. Федак та Кость Левицький у 1896 р. були обрані до спеціальної комісії, на яку покладалося завдання з вироблення змін до статуту НТШ, затвердженого 1892 р. [7, с. 6]. Запропонований проект, представлений на надзвичайних загальних зборах товариства 8 грудня 1896 р., підтримував позицію щодо подальшої перебудови НТШ в українську академію наук, на зразок чеської та польської [3, с. 25, 27–28, 48–49].

Початкову версію нового статуту, було представлено Олександром Барвінським 4 червня 1896 р. на Загальних зборах НТШ. Проте до обговорення справа не дійшла і подальшу роботу його складання доручили саме комісії Левицький-Федак-Франко [4, с. 52].

Запропоновані зміни статуту НТШ впроваджували нову категорію дійсних членів, іменованих Виділом, без оплати щорічного членського внеску, які б призначалися за пропозицією секцій товариства, на основі наукових робіт, незважаючи на національну приналежність. За дійсними членами закріплювалося виключне право участі в засіданнях секцій і вирішення справ, пов'язаних з науковою діяльністю Товариства. Колишні дійсні члени переходили в категорію звичайних, обов'язків внесок для них збільшувалась до 12 корон щороку. Для закордонних («замісцевих») членів та товариств надавалось право голосу через посередників [8, с. 2].

Якісна зміна даного проекту статуту полягала в тому, що всі члени не-науковці позбавлялись права належати до Ради товариства і вирішаль-

ного голосу на зборах секцій. Проте, звичайними членами зберігалось право вирішального голосу в адміністративних питаннях, що ставило під загрозу наукове планування діяльності Товариства. Голосування за затвердження даного проекту не здобуло необхідних двох третіх голосів членів Товариства і проект було відхилено [4, с. 53].

Визначити, які з положень проекту статуту належали тому чи іншому члену комісії, важко. Головні пропозиції у реформуванні статуту ініціювалися Михайлом Грушевським та І. Франком. С. Федак, на нашу думку, відповідав за юридичне оформлення пропонуєваних змін та їх приведення до правових норм. Схожу роботу він виконував під час розробки та впровадження статуту страхового товариства «Дністер» протягом 1890–1891 рр. [1, с. 291]. К. Левицькому відводилася роль головного доповідача проекту, хоча слово під час засідання отримав також І. Франко [8, с. 2]. Особисте знайомство, спільна робота в статутній комісії і тривала юридична практика С. Федака, мабуть, підштовхнула І. Франка звернутися до останнього в особистих юридичних справах.

Важливим був і той факт, що НТШ зверталося до канцелярії С. Федака з юридичних чи майнових справ. Наприклад, на замовлення спеціального комітету Товариства, адвокат виготовив контракт для купівлі будинку на вул. Чарнецького, 26 (тепер – вул. В. Винниченка), який був підписаний 31 серпня 1898 р. на суму 120 000 золотих ринських (240 000 корон) [15, с. 15].

Юридичні справи, які стали предметом кореспонденції С. Федака до І. Франка, стосувалися офіційного оформлення документів на будинок письменника у Львові на вул. Понінського, 3 (тепер вул. І. Франка, 152 – Авт.) та вирішенні справи з іпотечним кредитом для завершення будівництва. Відомо, що 2 листопада 1901 р. між Йосифом Рогсеком та І. Франком підписано контракт купівлі-продажу, за яким у необмежену власність останньому передавалися три ділянки за ціною 5852 корон. У документі, опублікованому Світланою Паньковою, вказується, що під час складання контракту С. Федак підтвердив особу Й. Рогсека, оскільки нотар Йосиф Онишкевич не був знайомий з продавцем ділянок [13, с. 45]. Така ж роль відводилася крайовому адвокату в контракті купівлі-продажу між Й. Рогсеком і М. Грушевським, який цього дня, 2 листопада 1901 р., також придбав кілька земельних ділянок по сусідству з І. Франком [13, с. 43]. За посередництва у справі придбання землі С. Федак надіслав 28 грудня 1901 р. М. Грушевському канцелярський рахунок на суму 160 корон 50 сотиків. У цю суму було включено і гонорар за складання контракту купівлі-продажу для І. Франка, який склав 29 корон [18]. У подальшому І. Франко розпочав зведення на придбаній ділянці власного будинку, що тривав з листопада 1901 р. до жовтня 1902 р.

Зміст першого листа С. Федака до І. Франка, датованого 2 січня 1902 р., складно зрозуміти. Документ містив інформацію, що І. Франко «зложив на цілковите вирівняння свого рахунку в справі позички, квоту 67 корон 50 сотиків». За адвоката розписався Володимир Загайкевич, на той час практикант у канцелярії С. Федака [5, с. 211]. Лист написаний на білому аркуші, зверху зліва вказано ім'я С. Федака й адреса канцелярії. Складність

пояснення змісту документу полягає в тому, що незрозуміло про яку «позичку» йдеться. Автори коментарів до опублікованих листів припустили, що цей документ засвідчив, що С. Федак займався справою погашення письменником іпотечного кредиту в банку, і саме на початку січня 1902 р. І. Франко почав сплачувати займ [5, с. 210]. Однак, інші документи спростовують таку думку. Позику в крайовому банку Королівства Галичини і Лодомерії на суму 12 000 корон для завершення будівництва І. Франко отримав 2 вересня 1902 р., тобто дев'ять місяців після написання листа (деталі іпотеки нижче – Авт.) [6, с. 68]. Також сума виплати (67 кор. 50 сот.) не співпадає із сумою у згаданому вище канцелярському рахунку, адресованому до М. Грушевського від 28 грудня 1901 р. (29 кор.). На нашу думку, канцелярія С. Федака проводила іншу операцію по закритті позики І. Франка, деталі якої ще належить розкрити.

Другий лист С. Федака, датований 6 вересня 1902 р., стосувався роботи над оформленням власності на зведений будинок. У ньому адвокат просить якнайшвидше прислати резолюцію львівського магістрату «що до числа конскр[ипційного], бо випис вже готовий, а не можу внести подання, бо не маю повижшої резолюції». Отже, С. Федак повідомляв, що станом на 6 вересня 1902 р. новому будинку І. Франка присвоювався порядковий («конскрипційний») номер і, відповідно, адресу. Однак, для повного їх затвердження було потрібно надати дозвіл (у документі «резолюцію») магістрату [5, с. 211].

У наступному листі від 1 жовтня 1902 р. адвокат просив надіслати документи, в яких засвідчено право власності І. Франка на придбану 2 листопада 1901 р. земельну ділянку та квитанцію. За словами адресанта, «ухвалу, котрою заінтабульовано Вас за власителя реальності і квіт з потвердженням заплати такси перенесення» [5, с. 211]. На листі дописано рукою С. Федака «Полист [слово не відчитується] не треба, але [слово не відчитується] записка нас.» [10].

Листи на адресу І. Франка були написані невідомими особами і містили лише підпис С. Федака. Другий і третій листи написані на кореспонденційних картках, без конвертів. Документи походили з канцелярії адвоката, що знаходилася у Львові на вул. Сикстуській, 48 (тепер вул. Дорошенка, 48 – Авт.), мабуть були складені практикантами («конципієнтами») контори. У картках за адресу відправлення вказували м. Львів вул. Крижову, 12 (тепер вул. Ген. Чупринки, 14 – Авт.) – останню адресу, за якою проживав І. Франко та сім'я перед переїздом до власної оселі [5, с. 213].

У четвертому листі, датованому 7 листопада 1902 р., С. Федак пересилав рахунок із канцелярії нотаріуса Й. Онишкевича на суму в 60 корон 57 сотиків (у документі: «за скрипт з стемплями, а крім того [...] за легалізацію підпису...»). Щодо оплати цієї квитанції, містилось прохання здійснити її безпосередньо в канцелярії нотаря. На листі дописано рукою С. Федака: «Мій рахунок вишлю пізніше» [5, с. 212].

Канцелярія Й. Онишкевича долучилася до оформлення документів для отримання іпотечного кредиту І. Франку в крайовому банку Королівства Галичини і Лодомерії. Так, 2 вересня

1902 р. датується документ, підписаний Климентієм Розлуцьким, уповноваженим нотаріуса Й. Онишкевича, з одного боку, та І. Франком з іншого. Зокрема, вказувалося, що банк надав позику в сумі («квоти») 12 тис. корон під 4,5% річних на час 34,5 роки [6, с. 68].

П'ятий опублікований лист С. Федака датований 10 грудня 1902 р. У ньому адвокат «має честь переслати в прилозі (додатку – Авт.) рахунок канцелярний на квоту 67 корон 50 сотиків». За С. Федака розписався Йосиф Кітай, практикант контори [5, с. 212]. Згаданий додаток Іван та Яким Горакі не опублікували, але серед оцифрованих листів до І. Франка цей документ вдалося знайти (його копію публікуємо нижче) [9].

Документ цікавий тим, що розкриває деталі роботи канцелярії С. Федака над виготовленням договору про отримання іпотечного кредиту для І. Франка. Так, на 12 червня 1902 р. було підготовлено звернення до крайового банку для позики на 12 000 корон разом з необхідними додатковими документами (завірений витяг і виписка з ґрунтової книги). 2 липня 1902 р. до банку було надіслано попередній варіант контракту, а 11 вересня – остаточне звернення про отримання іпотеки на 12 000 корон. 1 жовтня адвоката повідомили про рішення банку, а 11 жовтня він звернувся щодо отримання виплати.

У підсумку, за надані послуги канцелярією С. Федака І. Франку було надіслано рахунок на 107 корон 50 сотиків. Оскільки, напередодні початку роботи над документами 4 червня 1902 р. письменник надав адвокату аванс на 40 корон, то кінцева сума рахунку склала 67 корон 50 сотиків.

Зміст шостого опублікованого листа С. Федака до І. Франка вказує на те, що останній залучав адвоката не тільки до роботи в оформленні доку-

ментації для будинку чи з метою отримання іпотеки, а й щодо інших справ, зокрема господарських. Кореспонденційна картка, що датується 7 січня 1904 р., стосувалася прохання І. Франка до С. Федака про залагодження справи створення в с. Завадові, на річці Колодниці, спільного рибного господарства з селянином Федором Дергалом [5, с. 213].

Листи І. Франка до С. Федака не виявлені, хоч судячи зі змісту описаної кореспонденції, такі листи повинні бути. В опублікованих працях І. Франка містяться кілька дотичних згадок про С. Федака. Так, в статті «Ще в справі «Гуса», І. Франко критично висловився у зв'язку із ситуацією, що мала місце в 1891 р. під час святкування шевченківського вечора. С. Федаку, тоді керівника хору «Боян» і синдика вдовичо-сирітського фонду львівської архієпархії, погрозували зняттям із посади, в разі виконання хором уривку твору Т. Шевченка «Сретик» [17, с. 130]. Інша згадка про С. Федака, вміщена в передньому слові до праці Отапа Терлецького «Галицько-руське письменство 1848–1865...». За словами І. Франка саме адвокат передав окремі ненадруковані розділи цієї праці до бібліотеки НТШ [16, с. 467–468].

Висновок. Підводячи підсумки нашої розвідки, присвяченої листам С. Федака до І. Франка, варто сказати, що цілісної картини відносин між діячами простежити не вдається. Не сприяють цьому й епізодичні згадки про адвоката у працях письменника. Однак, листи частково відображають характер діяльності канцелярії крайового адвоката, розкривають напрямки роботи, сферу послуг, цінову політику та персональний склад. Присутність в кореспонденції імен інших осіб, проливає світло на співпрацю між представниками українського національного руху, її специфіки в контексті подій.

Список літератури:

1. Баран З. Степан Федак // Західно-Українська Народна Республіка, 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів: Інст. Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. С. 289–306.
2. Василенко М. Нам треба Франкової сили і волі // Франко І.Я. Мозаїка: із творів, що не ввійшли до Зібр. тв. у 50 т. / І.Я. Франко; [упоряд. З.Т. Франко, М.Г. Василенко]. Львів: Каменяр, 2001. 431 с.
3. Винар Л. Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Шевченка: 1892–1934. Нью-Йорк; Дрогобич; Львів: Українське Історичне Товариство, 2006. 384 с.
4. Герич Ю. Статути Наукового товариства ім. Шевченка у Львові // Український історик. 1973. № 1–2. С. 43–64.
5. Горак І., Горак Я. Листи Стефана Федака до Івана Франка // Науковий вісник музею ім. І. Франка. Вип. 9. С. 210–213.
6. Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко. Книга восьма. Роки страждань. Львів, 2007. 546 с.
7. З товариства: загальні збори Наукового Товариства імені Шевченка // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Т. XII. Львів, 1896. Кн. IV. С. 1–6.
8. З Товариства: Надзвичайні загальні збори // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Т. XII. Львів, 1896. Кн. VI. С. 2–4.
9. Інститут Літератури імені Т. Шевченка (ІЛ). Ф. 3. № 1625. Арк. 573. URL: http://prima.lnu.edu.ua/istoryky/franko-letters/1625/1625_0573.JPG (дата звернення 25.04.18).
10. ІЛ. Ф. 3. № 1635. Арк. 71–72. URL: http://prima.lnu.edu.ua/istoryky/franko-letters/1635/1635_0071.JPG (дата звернення 26.04.18).
11. Котляш І. Жанр епістолярію у творчому доробку Івана Франка // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2015. Вип. 62. С. 184–190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_fil_2015_62_23.
12. Листи Івана Франка // Енциклопедія життя і творчості Івана Франка. URL: <http://www.i-franko.name/uk/Corresp.html> (дата звернення 25.04.2018).
13. Панькова С. Хто першим придбав ґрунт на львівській Софіївці: Іван Франко чи Михайло Грушевський? // Вісник НТШ. Чис. 44. С. 45–48.
14. Підтримка проекту // URL: http://prima.lnu.edu.ua/istoryky/franko-letters/dbr/pidtrymka_proektu.htm (дата звернення 25.05.2018).
15. Справозданя з діяльності виділу НТШ у Львові за рік 1898 // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Т. XXVII. Львів, 1899. Кн. 1. С. 12–22.
16. Франко І. Передне слово [до праці О. Терлецького ...] // І. Франко. Зібрання творів у 50 т. Т. 34. Літературно-критичні праці (1902–1905). К.: Наукова думка, 1981. С. 467–468.

17. Франко І. Ще в справі «Гуса» // І. Франко. Зібрання творів у 50 т. Т. 28. Літературно-критичні праці (1890–1892). К.: Наукова думка, 1980. С. 129–131.
 18. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. Ф. 1235. Оп. 1. Спр. 797. С. 1–3.

Додаток до листа Степана Федака до Івана Франка

Адвокатъ
 Д-р Стефанъ Федакъ
 въ Львовъ ул. Сикстуська Ч. 48
 Львів, Дня 10 грудня 1902

Рахунок З канцелярії адвоката д[окто]ра Стефана Федака для В[исокоповажного] п[ана] д[окто]ра Івана Франка в Львові.

Ч. п.	Дата	Предмет	Видатки канцелярні (готівною)		Гонорарія (мундованя)	
			К.	с.	К.	с.
	5/6	Стемпель до витягу гіпотечного	2			
	7/6	Аркуш посілости ґрунтової	1	90		
	12/6	Подання до Банку о pożyczку 12 000 кор. з квотою на оціненя	30			98
	2/7	Предложення Банкови поліси і контракту				98
	6/9	Коресп. з повідомленням в справі pożyczки		05		
	11/9	Подання о інтабуляцію pożyczки 12 000 кор.	3		4	58
	16/9	Доповнення витягу гіпотечного	2			
	1/10	Коресп. в справі ухвали гіпотечної		05		
	11/10	Подання до Банку о виплату				98
	25/10	Подання до Банку о мериторичне залагодж.				98
			39		8	50
		Гонорар 0,5% від 12 000 кор.			60	
		Гонорар	60			
		Відписи	8	50		
		Видатки	39			
		Разом	107	50		
		На то зложено 4/6 1902	40			
		До вирівнаня	67	50		
		Словами шістдесят сім корон і 50 сот.				

За адв[оката]. Д[окто]ра Федака
 Кітай.

Джерело: [10]

Савчук Б.Р.

ГВУЗ «Прикарпатський національний університет
 імені Василя Стефаника»

МАЛОИЗВЕСТНЫЕ ПИСЬМА СТЕПАНА ФЕДАКА К ИВАНУ ФРАНКО (1902–1904 ГГ.)

Аннотация

В статье анализируется немногочисленная корреспонденция Степана Федака к Ивану Франко, которая была написана в течение 1902–1904 гг., и основные проблемы, которые ее касались. В результате анализа содержания писем определено, что адвокатская канцелярия С. Федака занималась юридической регистрацией дома И. Франко. Кроме того, адвокат помог писателю с получением ипотечного кредита для окончания запланированного строительства. Письма частично отражают характер деятельности канцелярии С. Федака, раскрывают направления работы, сферу услуг, ценовую политику и её персональный состав.

Ключевые слова: Степан Федак, Иван Франко, корреспонденция, Научное Общество им. Шевченко, Львов.

Savchuk B.R.

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

UNKNOWN LETTERS OF STEPAN FEDAK'S TO IVAN FRANKO (1902–1904)

Summar

The article analyses several letters of Stepan Fedak to Ivan Franko, written during 1902–1904, and describes the main issues that became the subject of the correspondence. As a result of the analysis of letters content it was determined that the law office of S. Fedak was involved in the legal registration of I. Franko's house. Also, the lawyer helped the writer in obtaining a mortgage loan to complete the construction. The letters partly reflect the nature of the office work of S. Fedak, revealing the directions of it, the scope of services, pricing policy and personal staff.

Keywords: Stepan Fedak, Ivan Franko, correspondence, Shevchenko Scientific Society, Lviv.